

Vereniging van
Nederlandse Gemeenten

RAADGEVER

Privacy en de decentralisaties

De gemeente krijgt de komende jaren veel extra taken op de terreinen Jeugd, Wmo, Onderwijs en Werk & Inkomen. De bedoeling van de decentralisaties is dat de gemeente de zorg dichtbij – in de buurt – organiseert, bijvoorbeeld via sociale wijkteams. De hulpverleners gaan intensiever met elkaar samenwerken, volgens het principe één-gezin één-plan. Maar wat betekent dit voor de privacy van de betrokkenen? Hoe kan de gemeente de privacy van de inwoners beschermen? En wat kunt u als raadslid daarin doen?

“Straks weet de gemeente alles over mijn zorg, opvoeding, werk, inkomen, schulden... kan de gemeente al die gegevens zomaar aan elkaar koppelen? Is mijn privacy wel goed beschermd?”

Mensen in kwetsbare posities

De decentralisaties raken mensen in kwetsbare posities. Zij zijn veelal afhankelijk van de zorg, die de gemeente hun biedt. De gegevens die inwoners aan hulpverleners verstrekken gaan over inkomen, schulden, huiselijk geweld of medische zaken. Dat zijn zeer gevoelige persoonsgegevens. De gemeente en de hulpverleners moeten daarom extra zorgvuldig met deze gegevens omgaan. De burger moet daarop kunnen vertrouwen.

Terughoudend met persoonsgegevens

Het uitgangspunt van de decentralisaties is dat de eigen verantwoordelijkheid van burgers voorop staat. Daarbij hoort dat de burger zelf regie kan voeren over zijn eigen gegevens. De gemeente moet terughoudend zijn met het verzamelen en uitwisselen van persoonsgegevens.

Het is verstandig de betreffende inwoner zoveel mogelijk te betrekken als het om zijn of haar persoonsgegevens gaat. Dat kan bijvoorbeeld door altijd vooraf toestemming te vragen, als hulpverleners gegevens met elkaar willen uitwisselen. En als professionals met elkaar overleggen over een zaak, dan is het goed als de betrokken persoon of het gezin daarbij zelf aanwezig kan zijn.

Gegevensuitwisseling is soms nodig

Soms is het noodzakelijk dat hulpverleners persoonsgegevens met elkaar uitwisselen. Dat is bijvoorbeeld nodig om verschillende vormen van zorg optimaal op elkaar af te stemmen. Ook kan het zijn dat de veiligheid van betrokkenen of van de omgeving in het geding is. Gegevensuitwisseling kan ook nodig zijn om misbruik of onrechtmatig gebruik van voorzieningen te voorkomen.

Als uitwisseling van persoonsgegevens écht noodzakelijk is, dan kan dat in bijzondere gevallen ook zónder toestemming van de betrokken persoon. In de praktijk zal dit vooral aan de orde zijn bij personen of gezinnen, waar sprake is van meervoudige problematiek. Dit zijn bijvoorbeeld de gezinnen waar een sociaal wijkteam op af gaat. Cijfers laten zien dat bij circa 3-5% van de inwoners meervoudige problematiek aan de orde is. Bij een klein deel van deze groep – minder dan 1% van de inwoners – is ook nog sprake van veiligheidsrisico's. Deze gezinnen zijn meestal in beeld bij het Veiligheidshuis.

Voor de beperkte groep van gezinnen met meervoudige problemen kan gegevensuitwisseling zonder toestemming plaatsvinden. Voorwaarde is wel dat de gemeente dit samen met alle hulpverleners goed regelt. Voor de overige 95% van de inwoners is het verstandig om als uitgangspunt te nemen dat er ófwel geen gegevens worden uitgewisseld ófwel om toestemming wordt gevraagd.

Binnen de kaders van de wet

De Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) geeft aan wanneer gegevensuitwisseling mogelijk is:

- Als de betrokkene zelf expliciet toestemming heeft gegeven, of
- Als de wet (Jeugdwet, Wmo, Participatiewet e.d.) het toestaat, of
- Als de veiligheid van de inwoner of zijn of haar omgeving in het geding is

Als partijen gegevens willen uitwisselen geldt wel een aantal voorwaarden:

- De betrokkene heeft recht op inzage in de eigen gegevens, met welke partijen gegevens zijn uitgewisseld en welke (vroeg)signalen zijn gemeld.
- Als informatie niet direct getoond kan worden (bijvoorbeeld als de veiligheid in het geding is) wordt dit achteraf alsnog inzichtelijk gemaakt.
- Daarnaast geldt het proportionaliteitsbeginsel. Dit betekent dat alleen de strikt noodzakelijke gegevens worden uitgewisseld.

Het College bescherming persoonsgegevens (CBP) ziet toe op de naleving van deze regels.

Privacyconvenant

De wet eist dat partijen van tevoren afspreken of er gegevens uitgewisseld kunnen worden en wat het doel of de noodzaak van de gegevensuitwisseling is. Als het gaat om een samenwerking tussen partijen – zoals in een sociaal wijkteam – dan kan de gemeente de werkwijze vastleggen in een privacyconvenant.

Het is dringend aan te bevelen dat uw gemeente zo'n privacyconvenant of protocol opstelt. Een convenant kan er zijn voor een sociaal wijkteam, maar ook voor een doelgroepgerichte aanpak – zoals overlastgevende jongeren, zorgmijders of voor het Veiligheidshuis. Een privacyconvenant maakt voor alle betrokkenen – inclusief de burgers – duidelijk hoe partijen omgaan met persoonsgegevens en hoe de privacybescherming is geborgd.

Convenanten kunnen nooit een wet opzij zetten. U kunt dus nooit méér bevoegdheden scheppen dan een wet aan de gemeente toekent. Om vast te stellen of een convenant privacy-proof is en past binnen de wettelijke kaders, kunt u een onafhankelijk partij een PIA (Privacy Impact Assessment) laten uitvoeren. Op landelijk niveau is bij nieuwe wetgeving een PIA's verplicht. De Tweede Kamer vraagt er altijd om. Op gemeentelijk niveau is er geen verplichting, maar het is wel verstandig om een PIA te laten doen.

Rol van de raad

De gemeenteraad heeft een controlerende en toezichhoudende taak. Daarnaast vertegenwoordigt u de inwoners in het bestuur van uw gemeente. Vanuit beide rollen is het uw taak om er op toe te zien dat privacybescherming in uw gemeente goed geregeld is.

Wat kunt u doen?

- Vraag het college om een privacyconvenant voor het sociaal wijkteam, of voor specifieke doelgroepen. Zorg ervoor dat de raad het convenant vaststelt.
- Laat een onafhankelijke partij een PIA (Privacy Impact Assessment) uitvoeren op het (concept-)convenant.
- Vraag van het college dat medewerkers van de gemeente en hulpverleners training krijgen in het gebruik van het privacyconvenant.
- Evalueer regelmatig of het convenant nog aansluit bij de praktijk, en of de medewerkers zich houden aan de afspraken in het convenant. Pas het convenant aan op de bevindingen.
- Zet bij de raadsdebatten over de decentralisaties ook de privacy op de agenda.

Meer informatie

- www.vng.nl/raadsleden-decentralisaties
- Het College bescherming persoonsgegevens (CBP) heeft een informatieblad gemaakt over 'Informatie delen in samenwerkingsverbanden', kijk hiervoor op www.cbweb.nl/Pages/inf_va_samenwerkingsverbanden.aspx

Deze raadgever is onderdeel van een reeks VNG-raadgevers over uiteenlopende onderwerpen. U vindt alle raadgevers op www.vng.nl/raadsleden. Op deze pagina vindt u meer informatie voor raadsleden.